

SUG'URTA TERMINOLOGIYASINING BOYISH MANBALARI HAQIDA

Omonov Turg'unboy Abdusoqiyevich

*O'quv-uslubiy boshqarma bo'limi uslubchisi
O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti*

Annotatsiya. Bugungi kunda sug'urta iqtisodiyotning eng jadal rivojlanayotgan moliyaviy institutlaridan biri hisoblanadi. Ushbu soha jamiyat hayotining eng qadimiy va mustahkam shakllaridan biridir. Sug'urta tili va terminologiyasining rivojlanishi va boyishining asosiy manbalari ko'plab tillardan, jumladan ingliz tilidan to'g'ridan-to'g'ri o'zlashtirish, mavjud morfemalar yordamida yangi so'zlar yaratish, metafora va metonimiya kabi usullardan foydalanish orqali amalga oshiriladi. Sug'urta terminologiyasining to'ldirilishi va yangi terminlarning paydo bo'lishi, globalizatsiya va madaniy almashinuvlar natijasida, tillar va madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirlarni yorqin ko'rsatib beradi.

Kalit so'zlar: sug'urta, lug'at, sug'urta termini, boyish manbai, o'zlashma so'zlar, metafora, metonimiya.

ABOUT THE SOURCES OF ENRICHMENT OF INSURANCE TERMINOLOGY

Omonov Turgunboy Abdusoqiyevich

*Methodist of the Department of Educational and Methodological Management
Uzbekistan State University of World Languages*

Annotation. Today, insurance is one of the fastest-growing financial sectors in the economy. Due to its long history and widespread use, this industry has seen significant changes in language and terminology over time. These changes have been made through a variety of means, including direct borrowing from other languages (notably English), translation, and the creation of new terms using existing morphemes. These techniques have contributed to the expansion of insurance terminology and the emergence of novel terms as a result of globalization and cultural exchange. It is clear that these interactions between languages and cultures have played a significant role in the development of insurance language.

Key words: insurance, vocabulary, insurance term, source of enrichment, loanwords, metaphor, metonymy.

Sug'urta bugungi kunda iqtisodiyotning eng jadal rivojlanib borayotgan moliyaviy institutlaridan biri sifatida o'z ildizlari bilan uzoq tarixga taqalgan, jamiyat hayotining eng qadimiy va mustahkam shakllaridan biridir. Dastlabki shakli dengiz va quruqlik savdosida o'zaro yordam ko'rsatish bo'lgan. Bunday sug'urta Vavilon

podshohi Xammurapining qonunlarida ham mavjud edi. Qadimgi Rimda, masalan, munosib dafn etish, jarohat yoki kasallik tufayli moddiy yordam ko'rsatish maqsadida doimiy tashkilotlarda qo'llanilgan. O'rta asrlarda gildiya va kasaba uyushmalari tomonidan keng tarqalgan. Zamonaviy ma'noda sug'urta XVII asrning 80-yillarida Angliyada, dastlab yong'inlardan himoyalaniish maqsadida paydo bo'lgan [Жебрунова, 2013, b. 76].

Straxovaniyening ilk shakllari asosan tijorat faoliyatining paydo bo'lishi va rivojlanishi bilan bog'liq bo'lib, shu sababli ingliz tili ushbu sohaning terminologik apparatini shakllantirishda muhim rol o'ynagan. Rivojlanayotgan jahon bozori va iqtisodiyot globalizatsiyasi sharoitida mol-mulkning saqlanishiga bo'lgan ehtiyoj keng tarqalgani, shu bilan birga, yangi tushuncha va hodisalarni terminologik nomlashga bo'lgan talab paydo bo'lgani kabi omillar sug'urtaning termin tizimining shakllanishi va rivojlanishining asosiy sabablari hisoblanadi.

Ushbu jihatdan, sug'urta terminologiyasini o'rganishda, tilshunoslik sohasidagi mutaxassislar tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, sug'urta terminologiyasining evolyutsiyasi, uning turli tillardagi o'ziga xos xususiyatlari va terminlarning standartlashtirilishi kabi masalalar zamonaviy tilshunoslik tadqiqotlarining muhim yo'nalishlaridan biridir. Tilshunoslar, jumladan, sug'urta sohasidagi terminlarning tarixiy rivojlanishini, ularning ma'naviy va madaniy jihatdagi o'rnini tadqiq etish orqali, ushbu sohaning til va madaniyat bilan bog'liqligini ochib beradilar.

Shu tariqa, sug'urta terminologiyasining rivojlanishi, uning turli tillar va madaniyatlar orasidagi o'zaro aloqalar natijasida shakllanishi, tilshunoslikning muhim va dolzarb masalalaridan biridir. Bu sohada olib borilgan tadqiqotlar, ayniqsa, turli tillardagi sug'urta terminologiyasining o'zaro ta'sirlanishini va o'zlashtirish jarayonlarini yoritib beradi. Masalan, rus va ingliz tillaridagi sug'urta terminlarining o'zaro ta'siri, shuningdek, bu terminlarning uzbek tiliga qanday tarzda o'zlashtirilgani va adaptatsiya qilingani haqida tadqiqotlar mavjud. Uzbek tilida sug'urta terminlarining joriy etilishi va rivojlanishi, shuningdek, bu jarayonda madaniy va iqtisodiy omillarning roli katta ahamiyatga ega.

Madaniy va iqtisodiy o'zgarishlar, globalizatsiya va texnologik taraqqiyot sharoitida sug'urta terminologiyasining uzbek tilidagi adaptatsiyasi murakkab va ko'p qirrali jarayon hisoblanadi [Daliyeva, 2023]. Bu jarayonda tilshunoslar, iqtisodchilar va soha mutaxassislari o'rtasidagi hamkorlik muhim rol o'ynaydi [Temirova, 2023]. Sug'urta terminologiyasini uzbek tiliga moslashtirish va standartlashtirish jarayonida, shuningdek, ushbu terminlarni keng jamoatchilikka tushunarli va qabul qilinarli qilishda ana shunday o'zaro hamkorlik zarur.

Xulosa qilib aytganda, sug'urta terminologiyasining rivojlanishi va uning turli tillarda o'zlashtirilishi, madaniy va iqtisodiy jihatlarining o'ziga xosliklarini hisobga

olishni talab etadi. Uzbek tilida sug'urta terminologiyasining shakllanishi va rivojlanishi, global iqtisodiy integratsiya jarayonlari va milliy madaniyatning an'anaviy qadriyatlari o'rtasidagi muvozanatni saqlash zaruratini ko'rsatadi. Tilshunoslik sohasidagi ilmiy tadqiqotlar, shuningdek, ushbu terminlarning tarixiy va madaniy jihatda o'rganilishi, sug'urta terminologiyasining samarali rivojlanishi uchun zarur asosni ta'minlaydi.

Sug'urta terminologiyasining manbalari va uning boyishi, ayniqsa, ingliz va o'zbek tillari misolida, globalizatsiya jarayonlari va madaniy almashinuvlar natijasida o'rganiladi. Ingliz tili, sug'urta terminologiyasining rivojlanishida muhim rol o'ynagan asosiy tillardan biri sifatida, boshqa tillardagi sug'urta terminologiyasining shakllanishi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan. XVII asrda Angliyada yong'indan sug'urtalashning paydo bo'lishi bilan birga, *insurance, policy, premium* kabi terminlar kiritilgan va ular keyinchalik boshqa tillarga, jumladan o'zbek tiliga ham tarjima va qabul qilingan.

O'zbek tilida sug'urta terminologiyasining rivojlanishi va boyishi, asosan, o'zgaruvchan iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlar, shuningdek, xalqaro munosabatlar va madaniy almashinuvlar orqali amalga oshiriladi. Masalan, *sug'urta, sug'urta polisi, premiya* kabi terminlar ingliz tilidan kirib kelgan va o'zbek tiliga moslashgan. Shuningdek, iqtisodiy terminologiyaning rivojlanishi bilan birga, o'zbek tilida yangi terminlar paydo bo'lishi va ularning ma'nosi kengayishi mumkin.

Leksikaning boyishi va yangi terminlarning paydo bo'lishi, tilshunoslar uchun muhim tadqiqot mavzularidan biri bo'lib, bu jarayonlar tillararo va madaniyatlararo o'zaro ta'sirlarni o'rganish orqali amalga oshiriladi [Далиева, 2023]. Tilshunoslar turli tillarda sug'urta terminologiyasining rivojlanish jarayonlarini, ularning kelib chiqishi, tarqalishi va qabul qilinishi mexanizmlarini o'rganish orqali, globalizatsiyaning til va madaniyatga ta'sirini ko'rsatadilar. Shunday qilib, sug'urta terminologiyasining rivojlanishi va leksikaning boyishi, globalizatsiya va madaniy almashinuvlarning tabiiy natijasi sifatida, tillar va madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirlarni yorqin ko'rsatib beradi.

Sug'urta sohasining leksikasini to'ldirish manbalarini bir nechta asosiy kategoriyalarga tasniflash mumkin, bu esa sug'urta terminologiyasiga yangi leksik birliklar qanday jarayonlar va mexanizmlar orqali kiritilishini aks ettiradi. Ushbu tasniflash sug'urta tili doimiy o'zgaruvchi dunyoga qanday moslashuvini va yangi realiyalarni qanday aks ettirishini tushunish va sistemalashtirishga imkon beradi.

Boshqa tillardan to'g'ridan-to'g'ri o'zlashtirish ko'plab tillarda, jumladan sug'urtada leksikaning to'ldirilishi uchun eng keng tarqalgan manbalardan biridir. O'zlashtirish ingliz tili kabi xalqaro terminologiya manbai bo'lgan tillardan, shuningdek, mamlakatlar va mintaqalar o'rtasidagi tarixiy, madaniy va iqtisodiy aloqalarga qarab boshqa tillardan ham amalga oshirilishi mumkin.

Kal'ka va tarjima orqali o'zlashtirishda xorijiy terminlar va iboralar to'g'ridan-to'g'ri yoki qisman moslashtirilgan holda o'z tiliga tarjima qilinadi. Bu usul asl ma'noni saqlagan holda, qabul qiluvchi tilning fonetik va morfologik xususiyatlariga moslashtirish imkonini beradi.

Mavjud morfemalar yordamida yangi terminlar mavjud ildizlar, prefikslar va suffikslar kombinatsiyasi orqali yaratilishi mumkin. Bu jarayon leksikani boyitadi va sug'urta sohasidagi yangi tushuncha va hodisalarni aniq va samarali tavsiflash imkonini beradi.

Sug'urta sohasidagi yangi hodisalar, jarayonlar yoki mahsulotlar nomlash uchun metaforik va metonimik o'tishlardan foydalanish usuli allaqachon mavjud bo'lgan so'zlar ma'nosini kengaytirishga asoslanadi, bu esa yangi terminologiyani keng auditoriya uchun yanada tushunarli va oson qiladi.

So'zlar sintetik yaratilishi, ya'ni yangi terminlarni to'liq so'zlar yoki ularning qismlarini birlashtirib bir butun qilib yaratish yondashuvi bir nechta ma'nolarni yoki jihatlarini bitta so'zda birlashtirish orqali murakkab tushunchalarni shakllantirishga olib keladi.

Avvaliga professional hamjamiyatda noformal yoki tor doirada ishlatilgan barqaror so'z birikmalari va iboralar, ular tan olingan va standartlashtirilgan sari rasmiy terminologiya qismiga aylanishi mumkin.

Sug'urta terminologiyasining boyitish manbalarini tasniflash sug'urta sohasi tili iqtisodiy sharoitlar, texnologiyalar va jamiyat amaliyotlaridagi o'zgarishlarga javoban doimiy rivojlanib borayotganini ko'rsatadi. Terminologiyasining boyitilishining turli manbalari va usullari sug'urta tilini professional muloqot uchun zarur bo'lgan aniq vositaga aylantiradi va uni murakkab haqiqatni tavsiflashda yanada aniqroq qiladi.

Литература:

1. Далиева, М. Х., & Сатибалдиев, Э. К. (2023). ПОЛИСЕМИЯ ТЕРМИНОЛОГИИ КАК ОБЪЕКТ ИССЛЕДОВАНИЙ В СОВРЕМЕННОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ. In *ББК 81.2 я43 Методика преподавания иностранных языков и РКИ: традиции и инновации: сборник научных трудов VIII Международной научно-методической онлайн-конференции, посвященной Году педагога и наставника в России и Году русского языка в странах СНГ (11 апреля 2023 г.)* – Курск: Изд-во КГМУ, 2023.–521 с. (p. 47).

2. Жебрунова Л.А. Лингвокогнитивные аспекты заимствования социокультурной парадигмы (на примере развития института страхования в России) // *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. – Тамбов: Грамота, 2013. № 3 (21): в 2-х ч. Ч. II. – С. 75-77.

3. Лейчик В.М. Терминоведение: Предмет, методы, структура. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 256 с.

4. Лобанов С.Ю. Обеспечение финансовой безопасности страхового рынка: Дисс. ... докт. экон. наук. – Нижний Новгород, 2022. – 345 с.

5. Черноусова Ю.А. Англоязычная сфера страхования в современных лингвистических исследованиях // Вестник Курганского государственного университета, 2019. – № 1 (52). – С. 103-104.

6. Dalieva, M. X., & Satibaldiev, E. K. (2023). WAYS OF ELIMINATING POLYSEMY IN THE LANGUAGES OF DIFFERENT SYSTEMS. In *ББК 81.2 я43 Методика преподавания иностранных языков и РКИ: традиции и инновации: сборник научных трудов VIII Международной научно-методической онлайн-конференции, посвященной Году педагога и наставника в России и Году русского языка в странах СНГ (11 апреля 2023 г.)*–Курск: Изд-во КГМУ, 2023.–521 с. (р. 35).

7. Temirova N. A. (2023). CONSECUTIVE INTERPRETATION AS A TYPE OF ORAL TRANSLATION. *Academia Science Repository*, 4(6), 197–204. Retrieved from <https://academiascience.com/index.php/repo/article/view/791>